ФОНД НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Списание за наука „Ново знание”
ISSN 2367-4598 (Online)
Академично издателство „Талант“
Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

New Knowledge Journal of Science
ISSN 2367-4598 (Online)
Academic Publishing House “Talent”
University of Agribusiness and Rural Development - Bulgaria

http://science.uard.bg

CHRISTIAN FEASTS AND NATIONAL CUSTOMS - SYMBOLISM AND MEANING

Ivaylo Kostov
National academy fot theatre and film arts – Sofia, Bulgaria

Abstract: The feast is a kind of compendium from a cultural perspective which united all examples of cultural identity both for a society and community and for each individual. Feast gathers all symbolic archetypes relating to national psychology and by exploring ways in which they are realized, the mechanisms for formation of cultural phenomena can be identified. And with permission to paraphrase the famous biblical dictum "Ye shall know them by their fruits", with a similar moral force and with a certain amount of directionality the phrase "By celebrating the feasts ye shall know them" has sounded. These issues reflect sensibly in art as well, where a great way they reverberate across the society, depicting in tangible creative impulse necessary for any creative implementation.

Keywords: cultural identity, Christian feasts, symbolism

ХРИСТИЯНСКИ ПРАЗНИЦИ И НАРОДНИ ОБИЧАИ – СИМВОЛИКА, ЗНАКОВОСТ, СМИСЪЛ

Ивайло Костов
Национална академия за театрално и филмово изкуство „Кр. Сарафов“ – София

Резюме: От културологична гледна точка празникът се явява своего рода компендиум, в който се обединяват и могат да се открият всички белези за културна идентификация, както за дадено общество или общност, така и за всеки отделен индивид. Празникът обема в себе си и всички символни архетипи, свързани с народопсихологията и изследвайки начините, по които те се реализират, могат да се установят и механизмите за образуването на културните феномени. И ако си позволя да перифразирам прочутия библейски афоризъм „По делата ще ги познаете“, то с подобна нравствена сила и с по-определена насоченост, би прозвучал и изразът „По празнуването на празниците ще ги познаете“. Тази проблематика рефлектира осезателно и в изкуството, откъдето по чудесен начин се отразява и в обществото, претворявайки се в осезаем творчески импулс, необходим за всяка творческа реализация.

Ключови думи: културна идентичност, християнски празници, символизъм

ВЪВЕДЕНИЕ

Във всеки културен процес честването на празниците представлява специфична кулминация, разкриваща неговата същност, символното му значение и замисъл. Празникът е събитието, което успява да покаже най-съществените белези на културна идентификация, обединяваща вярата, традициите и обичаите, както на дадено общество или общност, така и на всеки отделен неин член. Празникът обема в себе си символните архетипи, свързани с цялостната народопсихология и анализирайки начините, по които те биват демонстрирани, става възможно и разбирането на механизмите, водещи до образуването на самите културни феномени. Чрез изследването на празника става възможно навлизането в неговите психологически предпоставки, а оттам и разбирането на действителните мотиви за всяко нравствено постъпване. Или ако си позволя да перифразирам прочутия библейски афоризъм „По делата ще ги познаете“, то с подобна нравствена сила, но с по-определена насоченост, би прозвучал и изразът „По празнуването на празниците ще ги познаете“...

Християнството стои в центъра на изгражданата ценностна система на европейската цивилизация и е отражение на нейната хуманистична насоченост. От друга страна, народните празници и обичаи разкриват специфичните традиционни особености формирали характерния обществен облик на всяка отделна националност, включително и българската. Къде се срещат тези културни феномени и къде те се пресичат? Съществуват ли връзки помежду им и какви точно проблеми възникват при културния им интегритет? Анализирането на въпросите, от една страна, както и тяхното осмисляне и приемане, от друга, са необходими за качествената ориентация сред често налаганата фалшива нравственост, обслужваща комерсиални интереси. Изследователската работа в тази насока би позволила да се разберат по-добре както християнството, с неговите уникални послания и характерна (архетипна) символика, така и традиционните култове и обичаи, оформящи специфичните черти на духовната ни култура. По този начин става възможно и разбирането на народопсихологията ни, плод на сложен конгломерат от суеверен атеизъм, емоционален паганизъм и религиозен синкретизъм. Такова разбиране се надявам да помогне и за по-качествената ни интеграция с общностите, вписващи се в културния ареал на Европа и света.

Християнството се появява по нашите земи много преди заселването на прабългарите и славяните по тези места, където от хилядолетия се е развивала и разпространявала тракийската култура и цивилизация. Апостол Андрей и апостол Павел са първите Христови последователи, разпространили евангелското слово тук, и са сред първите основатели на християнски общини, където по-късно заедно с установяването на православието ни започват да се утвърждават и честванията на християнските празници. С течение на времето те се оформят в три основни групи - Господски, Богородични и Светийски, където първите две се обединяват в т.нар. Велики празници, които имат подчертано религиозен и нравствено-догматичен смисъл. При Светийските акцентът пада върху почитането на конкретни свети личности и мъченици на вярата, чийто живот служи за пример на техните последователи.

ХРИСТИЯНСКИ ПРАЗНИЦИ И НАРОДНИ ОБИЧАИ

За народни празници и обичаи се определят онези етнически традиции, които се появяват заедно с прабългарските и славянските племена и които се дооформят по време на тяхната културна интеграция на Балканския п-ов. С образуването на българската държава през 681 г. те постепенно прерастват в национални, играещи важна роля за формиране на етнокултурната ни идентичност. Част от тях се смесват по-късно и с християнските празници, заимствайки някои основни религиозни

предпоставки, като на основата на честването на дадено библейско събитие или на християнски светия те успяват да изместят автентичното им съдържание и да го заменят със свое.

В съпоставителните таблици по-долу са представени накратко някои основни християнски празници по групи заедно с техните езически[1] съответствия.

А. ГОСПОДСКИ И БОГОРОДИЧНИ (12-те ВЕЛИКИ) ПРАЗНИЦИ И ТЕХНИТЕ ЕЗИЧЕСКИ СЪОТВЕТСТВИЯ:

Господски празници	Езически съответствия
неподвижни	
1. Рождество Христово (25 Декември)	Коляда – славянски празник
2. Обрезание Господне (1 Януари)	Юдейски празник, свързан с родовата им и религиозна принадлежност
3. Богоявление; Кръщение Господне (06.01.)	Водици – български народен обичай
4. Сретение Господне (2 февруари)	Петльовден – български народен обичай
5. Преображение Господне (6 август)	„Освещаване на гроздето“, български обичай
подвижни	
6. Вход Господен в Йерусалим	Лазаровден; Цветница; Лазарица, Лазаруване – български народен обичай
7. Възкресение Господне	Песах – юдейски национален празник
8. Възнесение Господне	Спасовден – български магически обичай
Богородични празници	
9. Рождество Богородично (8 септември)	Малка Богородица -български обичаи
10. Въведение Богородично (21 ноември)	Български обичаи
11. Благовещение (25 март)	Пролетно равноденствие – български народни традиции
12. Успение Богородично (15 август)	Голяма Богородица – български обичаи

Забележка: Необходимо е да се спомене, че в Православната ни църква, изглежда, няма единно мнение за това кои са точно 12-те Велики празника. На някои места се споменават и празниците „Петдесетница“ (св. Дух) и „Кръстовден“ (Въздвижение на св. Кръст), а пък се изключват „Обрезание Господне“ и празникът на празниците Възкресение. Тук използвам реда на споменатите празници в *ЖИТИЯ НА СВЕТИИТЕ*, Синод. Изд., С. 1991 г. и в *НАШАТА ВЯРА,* Свещена история на Ст. и Н. Завет, Православен катехизис, Православно богослужение, изд. Св. Синод, С., 1991-92 г.

Б. ПО-ЗНАЧИМИ СВЕТИЙСКИ ПРАЗНИЦИ И ТЕХНИТЕ ЕЗИЧЕСКИ СЪОТВЕТСТВИЯ:

Светийски празници	Езически съответствия
Св. Василий Велики (1 януари)	Василовден; Сурва (начало на кукерските празници)
Богоявление (6 януари)	Йордановден, Водици
Св. Йоан Богослов (7 януари)	Ивановден; Ден на кумството и побратимството
	Бабинден (8 януари)
Св. Атанасий Велики (18 януари)	Атанасовден; Дни на ковачи и занаятчии
Св. Трифон (1 февруари)	Трифоновден; Трифон Зарезан (Ден на лозарите и виното)
Св. Тодор Тирон (първата събота от великденския пост)	Тодоровден, Тудорица или Конски Великден

[1] Тук терминът „езически“ се употребява в етимологически смисловото му значение.

Светийски празници	Езически съответствия
	Баба Марта (1 март) – характерен народен празник
Св. Георги Победоносец (6 май)	Гергьовден (Ден на овчаря)
Св. св. Кирил и Методий	Ден на славянската писменост и култура
Рождение на св. Иоан Кръстител (24 юни)	Еньов ден – славянски фолклорни традиции (Иван Купала); магически практики
Св. ап. Петър и Павел (29 юни)	Български народен обичай
Св. Димитър Солунски (26 октомври)	Начало на зимата – български народни обичаи
Св. Николай Чудотворец (6 декември)	Никулден – ден на рибарите, търговците и лихварите
Св. Игнатий Богоносец (21 декември)	Игнажден – зимно слънцестоене; Млад бог, Младден; Полязовден

И така, каква е разликата между празниците, утвърдени от различните религиозни традиции, от една страна, и народните обичаи и чествания от друга. Какви са приликите и кое е онова, което ги разграничава. Защо празнувайки Рождество Христово се поздравяваме с „Честита Коледа“? И защо изричайки „Христос Воскресе!“ често като отговор се чува смутеното „Благодаря!“.

Първо е необходимо да бъде изяснено какво представлява въобще празникът. Защо празнуваме? Каква е необходимостта от това празнуване? На пръв поглед отговорите на тези сложни въпроси от гледната позиция на религията като че ли намират своите задоволителни отговори. Те кореспондират пряко и с вечните житейски въпроси, стоящи и в основата на всяка хуманитаристика, занимаваща се със смисъла на човешкия живот: Откъде идваме? Какво правим тук? И накъде отиваме? Впрочем, за разлика от останалите хуманитарни системи, религията дава категорични отговори, с което се и различава от тях. Може би тъкмо това обяснява факта, че 88% от световното население е религиозно[2]. Тези отговори са ясни, тъй като се основават на вярата на човека, почиваща върху вътрешното му убеждение за изначалната му принадлежност към духовния свят, но от друга страна, и недостатъчно осмисляни при реализацията им в материалния.

Според юдеохристиянската религиозна система ние сме създадени „по образ и подобие Божие“ (Бит. 1:27) [3] и благодарение на вложените ни уникални човешки характеристики е необходимо те да бъдат развити до качеството им на ценности, чрез които съзнателно да бъде възстановено нарушеното ни единство с духовната ни Родина. По такъв начин религиозната цел се концентрира върху възстановяването (лат. „re-ligare“) на това единство, посредством разбирането на знаците (лат. „re-legare“), разкриващи тяхната символика[4]. Това означава, че крайната религиозна цел е духовният свят, чиято реализация се състои в осъзнаването на този процес и насочването на усилията ни за неговата реализация.

В началото на Св. Библия, в книга Битие втора глава се говори, че Бог след като сътворил света в шест дни, в последния, седми ден, Той **си е починал от всичките свои дела като Го и освещава:** „*2. И свърши Бог до седмия ден Своите дела, що прави, и в седмия ден си* ***почина***[5] *от всичките Си дела, що извърши. 3. Бог благослови*

[2] National Geographic, Special edition,. Source World Religion Database, NGM Maps and Tracy Polloc, ISSN 1536-6596, decembre 2010.
[3] Всички библейски цитати са по синодалното издание на БПЦ от 1991 г.
[4] Гр. σύμβολον, τό 1) признак, белег, знак (за разпознаване); парола; знамение, предзнаменование; 2)договор, споразумение; Старогръцко-български речник, С., 1992.
[5] Ивр. שבת יום, „Шабат“ (събота).

седмия ден и го освети, защото в него си почина от всички Свои дела, що бе сътворил и създал.“ (Бит. 2:2-3).

По-късно, в Синайското законодателство, в книга Изход, 20 глава, почитането на този свят ден се установява, като една от основните Божии заповеди (четвъртата), канонично възприети и от останалите, произхождащи от юдаизма монотеистични религии – християнство и ислям[6] :

…8. Помни съботния ден, за да го светиш; 9. шест дена работи и върши (в тях) всичките си работи; 10. а ***седмият ден е събота на Господа, твоя Бог****: недей върши в него никаква работа… 11. защото в шест дена създаде Господ небето и земята, морето и всичко, що е в тях, а* ***в седмия ден си почина; затова Господ благослови съботния ден и го освети*** *(Изх. 20:8-11).*

А малко по-натам (в глава 31, от стих 12 до стих 17) този ден се установява и като знак за Божието присъствие, който трябва да се отбелязва **задължително** и да се празнува в бъдещите поколения, като вечен завет, а онези които не го спазват, да бъдат наказвани със смърт *(Изх. 31:12-17).*

Преди всичко, в чисто религиозен смисъл, Шáбат символизира съществуващата дълбока връзка между този свят ден и целия процес на Творението. Подобно на това, че то е било осъществено в шест дни, така и шестте „будни“ дни на седмицата са отредени за работа, а седмият ден, Шáбат, означава възвръщане към вътрешния, чисто духовен живот. Общо седемте творчески дни се символизират от храмовата менора[7], която е и основният религиозен знак на юдаизма. Подобно на Бог, който завършва творението си във физическия свят, а след това се обръща към висшите светове за наслаждение (оценяване) на творението си, така и човек, сътворен по образа и подобието на своя Създател, е необходимо да прекрати творческа си дейност в материалния свят и да се обърне към съботния покой, източник на святост. Така той има възможност да осмисли пълноценно всичко онова, което е свършил по време на „работните дни“ и да оцени смисълът от неговото творчество. По такъв начин Шáбат представлява „венецът“ на целия седмичен период, чието предназначение служи и за „наслаждение“ от изпълнената работа през седмицата. С други думи Шáбат освещава и възвисява всичко направено преди това и води към нов творчески подем в настъпващата седмица.

От друга страна, Шáбат е способ за самоопределянето на еврейското общество. Всеки народ отбелязва своя национален празник с прекратяване на работата и с организирането на тържествени церемонии. В този смисъл Шáбат се установява като еврейскиият национален празник(!), тъй като по това време (нощта срещу деня на първото пълнолуние на ме сец нисан[8]), евреите честват и Изхода си от Египет, както и 40-годишния си път от робство към свобода и връщането си отново в Обетованата земя (Изх. 7-12). Този празник е свят за всеки евреин и е известен с наименованието Пасха или Пѐсах[9]. Робите нямали право да решават кога да работят и кога да почиват. Те не владеели онова, което създават и не се разпореждали със своето време. Свободата е главно условие и същински смисъл за създаването на първия човек. Това категорично е

---

[6] След образуването си християнството и ислямът, в зависимост от специфичните догматични определения, този ден се променя – съответно на неделя (за християнството) и петък (за исляма).

[7]Седмосвещникът, който е бил направен по Божие указание, се е поставял на специално място в светилището на **скинията**, в чиято най-сакрална част, Светая светих, се е съхранявал и кивотът със Заповедите – Изх. 25-27.

Скиния – др.гр. σκηνή, скинѝ, „шатра, палатка“; ивр. מִשְׁכָּן, мишкáн, „обиталище, местопребиваване“, ивр. מועד אהל, охѐл-моѐд, „шатра на срещата; събрание“.

[8]Еврейският месец нисан съответства приблизително на втората половина на март и първата половина на април. Той е първият месец, с който започва библейското летоброене (Виж, Изх. 12:2) и седми пореден месец от еврейската гражданска година, когато е и първото пролетно пълнолуние. (http://www.bolgarok.hu).

[9] Ивр. Букв. „отминаване“.

изразено чрез свободата му на избор (божия дар, отличаващ го от всичко сътворено) и във възможността да се разпорежда със своето време. Затова Шáбат и Пѐсах имат и особено значение не само за народа на Израил, а чрез наложената с това символика и за всяка друга националност, възприела това кредо, включително и българската. Този двоен смисъл пронизва изцяло символите на юдаизма – от една страна, благодарственото поклонение на избрания народ към Всемогъщия Бог и Неговото Творение, в което се съдържа религиозният смисъл, а от друга, празнуването на особената съдба на Израил, като свидетелство на Божиите дела в историята на човечеството, в което се състои и историческото му основание.

От честването му в юдаизма, този празник преминава и в християнството, където чисто традиционно е запазено наименованието му „Пасха“. Иисус Христос, който със сигурност е евреин, а и от поведението му съдим, че е и напълно съзнателен юдеин, е спазвал всички религиозни празници и особено Пасхата[10]. Това е и формалният повод за неговата прощална вечеря с учениците му[11]. Тя, от своя страна, разяснена символно и демонстрирана знаково от Христос, се превръща в центъра на цялото християнско богослужение (Св. Евхаристия), където основните култови елементи (знаци) – хлябът и виното, разкриват дълбок символен смисъл – те се „пресъществяват“ в тяло и кръв Христови и чието доброволно приемане (Причастие) става условие за спасението или за постигане на крайната религиозна цел - възстановяване на нарушеното единство с духовния свят и Бога.

При осъзнатото празнуване на религиозните празници култът е посветен на Бога, затова то се нарича и „богослужение“, при което цялата церемония и всеки неин елемент са подчинени на тази идея. И когато се извършва като вътрешна необходимост, то може да се определи и като духовно. Така символното празнуване на религиозните празници съвпада и с житейската религиозна цел – преживяването на духовния свят и единението му с него, което е израз на съзнателното желание на човека за възстановяване на нарушеното единство.

При народните празници и обичаи като че ли се наблюдава точно обратното – целта за празнуването им се състои преди всичко в запазване на земното благополучие на дадена обществена формация, род, семейство или на отделен човек, или пък за придобиването на такова. Това е видно и от формалното им деление на: **Календарни** празници и обичаи, свързани с годишната смяна на сезоните (по такъв начин със земеделието, изхранването и последвалото го благополучие), **Родови** празници и обичаи, свързани с почитането на герои светци, покровители на рода (за предпазване от всякакво зло) и **Семейни** обичаи и обреди, свързани с най-важните моменти от развитието на човешкия живот (раждане, юношество, брак, смърт и др.).

В православното ни християнство **Господските празници** заедно с **Богородичните** (12-те Велики празника, за които стана дума по-горе) са посветени на най-значимите библейски личности и събития. Те са свързани пряко с утвърждаването на основните догмати на християнската църква, чиято цел е чрез жертвоприношението (тялото и кръвта Христови) да се достигне до духовно единение или Спасение.

При **Светийските** празници се отдава почит на конкретни духовни сили или свети личности, представени от Св. Писание или от Св. Предание (св. ангели, св. пророци, св. Иоан Кръстител, св. апостоли), или от историята на християнската църква (св. мъченици, преподобните аскети, просветители и лечители). Посредством тяхното застъпничество пред висшите духовни сили, става възможно прощаването на извършените грехове, но и възстановяването на изгубено здраве, имот или друга житейска ценност, свързана с нашето земно благополучие. Тук те се доближават до

[10] Виж каноничните евангелия.
[11] Виж Мат. 26:17-20; Марк 14:14-17; Лука 22:11-15; Иоан 18:28.

смисъла на празнуването на народните традиции и обичаи. При тях човек, извършвайки установеното жертвоприношение (култ, церемония), очаква от „духовните сили“ помощ за физическото му здраве и материалното му благополучие, което обаче е за сметка на по-смущаващото опрощаване на греховете, изискващо вече лични морални качества. Така постепенно и представите за райското общежитие (в повечето случаи напълно несъзнателно) се проектират в материалния свят, където като че ли става възможно и постигането на райската хармония и където материалното благополучие се явява като условие за постигане на „духовно щастие“. Физическата смърт от своя страна започва да се разбира не като условие за духовното спасение, а като връхлитаща зла участ или като „нещо лошо“ – „най-лошото“, от което всеки иска да се спаси, надявайки се някак да му се размине. По този начин, на „физическото спасение“ започва да се гледа като на същественото. То започва да заменя духовното, което е и причина постигането му да се концентрира върху външното (знаково) спазване на канона, където всяка негова подробност е в състояние да изиграе фатална роля. Така и самото богослужение започва да се превръща в могъщо магическо средство, чрез което да става единствено възможно осигуряването на вечно щастие.

В противовес на това, в съзнателното(разбираното) празнуване (участие) на (в) религиозните празници жертвата се извършва в името на духовното щастие (безсмъртие), което е възможно да се осъществи единствено в божествения свят, а справянето с трудностите на този свят се явяват като условие за постигането на религиозната цел. От тази гледна позиция физическата смърт се явява не като „най-лошото“, а като неизбежното, чрез което просветеният може да постигне духовната си цел – да се върне осъзнато в духовната си Родина. Така става възможно да си обясним по-пълно и поведението на мъчениците на вярата, почитани от християнската ни църква, Всъщност тук думата „мъченичество“ не се явява и като най-подходящият превод на използвания гръцки термин “mártis”[12]. Той преди всичко означава „свидетел“ или такава личност, чието поведение засвидетелства силата на вярата, но в отвъдното, защото пълното му единение с Иисус Христос става възможно едва след живота му(жертвата) във физическия свят. По такъв начин религиозното празнуване (богослужение) на празника се явява необходимо за обособяването на специално място в съзнанието където да бъдат осмислени творческите процеси, извършени по времето на „работните дни“ от седмицата, за да могат те да бъдат поставени в услуга на религиозната идея. С други думи смисълът на работните дни е да се превърнат в средство за осъществяването на духовното ни празненство.

Неразбирането на символиката на празника го превръща в традиция, обичай (знак), чийто акцент се съсредоточава върху точното и правилно изпълнение на установените от каноните конкретни култови действия. При емоционалното мислене на човека те се превръщат в задължителни магически последования, от които започва да зависи и качеството на онова, на което се е посветил или това дали изобщо ще може да бъде достигната очакваната цел. Така външно формата(знакът) се запазва, но за сметка на духовно натоварената символика. Професионализирането на религиозните практики винаги е водило до превръщането им във формални рутинни действия (формална знаковост), губейки често духовната си същност или своето съдържание (символика). Поради липсата на вътрешното (мотивирано) активно участие на личността става възможно и превръщане на чисто религиозните празници в традиционни обичаи, в които да бъдат допускани и чужди за неговата същност елементи. Оттук идва и необходимостта от просвещение, за да се достигне и до „новото“ разбиране на думите

[12] Гр. Μάρτυρ, υρος; μαρτυρέω - „свидетел съм“, „свидетелствам“, „засвидетелствам“. Иисус Христос възлага на апостолите да бъдат негови „свидетели“ - “μαρτυρόν” (Деян. 1:8), а те наричат своята мисия „свидетелството“ („μαρτυρίον”) Христово (Откр. 1:2); Старогръцко-български речник, С., 1992.

на Иисус Христос, че „събота̀та е направена за човека, а не човек за съботата“ (Марк 2:27). Така и Рождество Христово, символизиращо раждането на духовното начало в нас, се превръща в събитие, което се съсредоточава около размяната на подаръци, които се превръщат в знаци за „духовна“ предразположеност, водеща до по-голямо самочувствие (или обратно, потиснатост), или до придобиването на по-добър (или по-лош) късмет. Такъв процес неминуемо води и до психически деформации придобивайки формата на греховни крайности - възгордяване или чувство за вина и непълноценност, от където се стига и до постепенното изгубване на човешката свобода и достойнство с които Бог ни е дарил.

Духовният смисъл на славянския празник Коляда има много общо с християнския, което е и дълбоката причина за тяхното свързване. „Коляд“ в славянската митология е наименованието на божеството, символизиращо зимното слънце, което се ражда в този момент и започва отново да расте. То е слънцето-младенец, за което в молитвите се изразява надеждата за бързото му израстване така, че то да се превърне в „Ярило“(лятното слънце), за да донесе нов живот и светлина след лютата зима[13]. Явно е сходството с християнския празник, но в символиката съществуват важни различия. Почитането на слънцето като символ на живота (откъдето и на всякакъв вид светлина, включително и морална) е естествено за всяко живо същество, затова и обожествяването му е едно от най-древните в света. Но характерното за почитането на божествата при политеизма е, че те са позиционирани извън човека и те поемали отговорността за неговото спасение. С други думи отговорността за спасението не се е намирала вътре в човека и то не е зависило от него, а от умението му да предразполага божествата чрез различни външни жертвоприношения. Оттук и постоянното очакване спасението или благополучието да дойдат отвън – те да бъдат дадени, донесени от „божествения свят“, който се е намирал навсякъде другаде, но не и в самия него. Христос дарява човечество с нова ценност, но придружена с огромна отговорност - Бог се ражда отвътре, в сърцето на човека, откъдето изисква и характерните за спасението лични духовни отговорности. Затова при политеизма крайната религиозна цел е била изключително групово достояние, за разлика от християнството, където тя се превръща в лична отговорност (Виж „Проповедта на планината“, Матей, 5-7). С други думи, крайната цел се състои в реализацията на духовната среща между човека и Бога и е възможно да се прояви единствено чрез любовта към ближния (Виж Иоан 13:34-35). А смисълът на християнското Възкресение се състои във възкресението на личността, която единствено е в състояние да оцени акта на Спасението, плод на съзнателно, свободно и вътрешно решение, изискващо съответната на това жертвоготовност. Природата не може да се жертва, но чрез разбирането за нейното ежегодно „възкресение“ е възможно да се достигне и до осмисляне на символиката свързана с това, от което ще зависи и начинът, по който се празнува празникът.

ЛИТЕРАТУРА

1. Панчовски, Ив. Пантеонът на древните славяни и митологията им, С., 1993.
2. Синодалното издание на БПЦ, С., 1991.
3. Старогръцко-български речник, С., 1992.
4. National Geographic, Special edition,. Source World Religion Database, NGM Maps and Tracy Polloc, ISSN 1536-6596, decembre 2010.

[13] Виж Панчовски, Ив. Пантеонът на древните славяни и митологията им. С., 1993.